

ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ КОМПЕТЕНТНОГО ПІДХОДУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Д. В. Гладкий, А. В. Бойченко

Актуальність і необхідність вивчення компетентного підходу у системі закладів вищої та середньої освіти зумовлена постійно зростаючими ринку праці, стрімкими технологічними змінами, глобалізацією, зростання трудової мобільності.

Підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в українських університетах шляхом розвитку сутності, змісту, структури, педагогічних умов та методології цілеспрямованого розвитку педагогічної майстерності в процесі навчання є одним з пріоритетних завдань української освітньої політики та основною метою закладів вищої освіти.

Педагогічні дисципліни відіграють провідну роль у підготовці фахівців, оскільки вони закладають основу для розвитку педагогічної майстерності, яка визначає професійну та педагогічну готовність, компетентність майбутніх учителів фізкультури до професійної діяльності. Вона повинна розвиватися в процесі навчання, тому професійне навчання підтримує розвиток особистісної компетентності та підвищує загальну та професійну педагогічну культуру, особистісні та професійні якості.

Методика навчання майбутніх вчителів фізичної культури має двоєдину мету: з одного боку, викладачі цілеспрямовано використовують певні методи, з іншого, у процесі вивчення всіх педагогічно спрямованих дисциплін студенти знайомляться з різними методами навчання, серед яких методи фізичного виховання та загально педагогічні. Процес формування педагогічної майстерності будується з урахуванням індивідуально-особистісних якостей майбутніх учителів, а саме інтерес до педагогічної діяльності та інші особистісні утворення: схильності, здібності, відповідність характерологічних особливостей особистості вимогам професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сучасних науковців переконують, що розробка моделі (профілю) учителя фізичної культури є ключовою при визначенні цілей і організації процесу навчання, вирішення актуальних проблем професійної підготовки компетентності майбутніх учителів фізичної культури. На її основі здійснюється обґрунтування освітніх програм, зміст навчальних планів, розробка дидактичного забезпечення та інше.

Соціальне замовлення суспільства на компетентно-професійну діяльність вчителя фізичної культури, аналіз галузі його діяльності та науково-практичні узагальнення експертів (науковців, учителів практиків, викладачів закладів вищої освіти) в даній галузі є

підґрунтям для обґрунтування професіограми, психограми вчителя фізичної культури, моделі майбутнього учителя фізичної культури, яка є системотвірною (мета-результат) складовою освітнього процесу. Сам стандарт вищої освіти України відповідної спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура), освітні програми підготовки майбутніх учителів фізичної культури мають вибудовуватись на основі «зразка-результату освіти», тобто прогностичної моделі майбутнього вчителя фізичної культури, яка і задає напрямок освітнього процесу. При цьому необхідно враховувати, що нові освітні стандарти задають нові орієнтири .

Через призму сутності і специфіки професійної діяльності вчителя, її соціального значення, призначення (підготовка освічених українців, всебічно розвинених, відповідальних громадян і патріотів, здатних до ризику та інновацій), предмету роботи учителя фізичної культури (який ми розглядаємо, як мистецтво управління адаптивним функціонуванням організму людини у фізичному вихованні з метою формування компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості в суспільстві [2, 4]) з урахуванням думок науковців що до моделі сучасного вчителя (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Кузьміна, О. Савченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін), зокрема вчителя фізичної культури (С. Бегідової, О. Петуніна, Л. Сущенко, О. Тимошенка, В. Філанковського, С. Хазової, Б. Шияна, В. Яловика) та сучасних змін, які відбуваються в суспільстві, освіті нами розроблено орієнтовну гіпотетичну модель учителя фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Системотвірним компонентом компетентності нашої гіпотетичної моделі є ефективний учитель фізичної культури (гуманний, компетентний, здатний до креативно-інноваційної діяльності, співробітництва, самовдосконалення).

Професійна модель вчителя фізичної культури складається з характеристик основних педагогічних функцій вчителя фізичної культури, його задатків і здібностей, загально педагогічних та професійних знань і вмінь, особистісних і професійних якостей які забезпечують ефективну реалізацію цих функцій. Детально представити й охарактеризувати кожну зі складових моделі учителя фізичної культури у нас не має змоги, тому ми зупинимось узагальнено на основних найбільш актуальних її аспектах. Ерудиція вчителя фізичної культури складається із загальних знань (характеризують світогляд і загальну культуру вчителя) і спеціальних (необхідні для здійснення учителем фізичної культури професійної фізкультурно-педагогічної діяльності).

Для вчителя фізичної культури, відповідно до модернізації освіти необхідними є, крім зазначених, знання аксіології, акмеології, кібернетики, біокібернетики та досягнення практики професійної діяльності, які розширюють його розуміння й уміння застосування широкого діапазону педагогічних підходів. Оволодіння знаннями сприяє формуванню

вмінь, які проявляються у здатності використовувати набутий досвід у конкретних педагогічних ситуаціях. Успіх діяльності вчителя залежить від уміння проектувати модель особистості учня і розробки технологій педагогічного впливу з урахуванням дії природних і суспільних сил – конструктивні здібності, здатності включати учнів в різноманітні види діяльності і створювати колектив, який міг би впливати на кожен окрему особистість, тобто від наявності у вчителя організаторських здібностей, здатності встановлювати правильні взаємовідносини та перебудовувати їх у відповідності з розвитком вихованців – комунікативні здібності. Велике значення для вчителів фізичної культури мають психомоторні здібності.

Як зазначає В. Ялович, психомоторна діяльність педагога здійснюється в різноманітних рухах на уроках фізичного виховання: кваліфіковано володіти технікою фізичних вправ, робити аналіз техніки виконання вправ; створювати оригінальні способи вирішення рухових завдань; уміння підбирати індивідуальну техніку рухів для учнів. В роботі С. Хазової наголошується на значенні гармонійно розвинутого різноманіття рухових якостей і здібностей, здатностей якісно виконувати різноманітні фізичні вправи і технікотактичні рухові дії. На необхідності застосування в професійно-педагогічній підготовці учителя фізичної культури поняття «конструктивно-рухова компетентність» наголошує О. Туманова, яка характеризує її як «готовність до тілесної демонстрації конструктивної змістовної основи уроку з фізичної культури, спрямованої на ефективне вирішення поставлених завдань».

Діяльність вчителя нового покоління повинна бути спрямована на розвиток особистості та її підготовку до вирішення завдань життєво творчості. Неабияке значення для цього має така складова, як готовності вчителя компетентно провести ефективну профілактичну роботи з проблеми збереження, зміцнення та розвитку здоров'я дітей, використання здоров'язбережувальних технологій. Важливими вміннями ефективного учителя фізичної культури є дослідницькі, діагностичні, прогностично-проектувальні, креативно-інноваційні, які спрямовані на здатність знаходити нове в педагогічних явищах, робити вибір методичної концепції власної праці, вміння прогнозувати.

Компетентність, як компонент конкурентоздатності учителя фізичної культури включає загальні і фахові компетентності. Компетентності (реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності) є динамічним поєднанням знань, розуміння, навичок, умінь, досвіду та здібностей (приймати правильні професійні рішення, прогнозувати результати дій, нести відповідальність тощо), які лежать в основі кваліфікації випускника. Компетентність визначається як особистісна характеристика, яка засвідчує реальну здатність людини до виконання професійних дій.

Під компетентністю розуміють здатність фахівця до досягнення чітко визначеної мети та ефективного здійснення професійної праці у певній галузі діяльності. На наш погляд, інтегральною компетентністю майбутнього учителя фізичної культури є здатність проектувати, конструювати і перетворювати окремі складові педагогічної діяльності, доцільно розробляти, моделювати засоби педагогічного впливу та ефективно застосовувати їх в практиці – добиватись високої точності управління терміновими і кумулятивними ефектами адаптації як в руховому, так і інтелектуальному аспектах. Разом з тим слід підкреслити важливість досягнення не тільки високого рівня ерудиції і компетентності вчителя, але і наявність здатності до екстраполяції педагогічного процесу на майбутнє. Вчитель повинен бути орієнтованим на школу завтрашнього дня, мати певний «запас випередження». Вчитель не повинен покладатись лише на такт, інтуїцію, і навіть, знання – він повинен оволодіти педагогічним процесом, впровадити в нього системний підхід, закономірності технології здійснення управління поведінкою складних вірогідних систем, щоб ефективно управляти поведінкою учня, а не творити педагогічний процес стихійно.

Сучасна школа потребує кваліфікованого педагога, конкурентоспроможного, компетентного, ефективного, який вільно володіє своїми знаннями і орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності, здатного до критичного мислення та рефлексії, який бачить альтернативні шляхи вирішення педагогічних завдань і вміє боротися зі стереотипами. О. Цедринський загострює увагу на інноваційній діяльності учителя, яка є важливим компонентом його професійної діяльності та наголошує на тому, що без інноваційної діяльності не можливий розвиток і це потребує в свою чергу педагога нового рівня свідомості та креативного мислення.

Соціальне замовлення на вчителя-дослідника фізичної культури обґрунтовується ще й тим фактом, що школа в цілому зберігає норми і стиль традиційного навчання, педагоги у кращому випадку чекають методично розроблені зразки нового підходу до організації навчання. І це природно, оскільки «дії за зразком» завжди легше застосовувати в своїй практичній діяльності, але число вчителів-новаторів, так само як і наукових освітніх концепцій, зростає, вибір найбільш відповідного зразка ускладнюється. Педагогічні кадри нової генерації, як зазначає С. Вітвицька, покликані поєднувати високий професіоналізм із усвідомленням сучасних потреб. Відповідно виникає потреба шукати опору в самому собі, в тому, щоб культивувати власну здатність досліджувати, проектувати і реалізовувати моделі інноваційного навчання, тобто нам необхідно мати вчителя фізичної культури здатного до креативно-інноваційної діяльності .

Вказані риси особистості вчителя, напрямки та функції його професійної діяльності, практичні можливості в навчально-виховному, культурологічному та здоров'ярозвивальному аспектах дозволяють дійти до висновку про те, що динамічна система здатностей, можливостей та готовності до ефективної фахової діяльності повинна бути адаптована до вимог часу, умов функціонування, запитів суспільства. Передбачити яке буде суспільство через декілька десятків чи сотень років надзвичайно важко, проте загальні закономірності в поведінці великих систем, мета існування, способи виживання популяції (нації) залишаться класичними, отже завдання та роль вчителя фізичної культури в суспільстві будуть ті самі. Провідною рисою такого вчителя буде здатність до ефективного управління фізичним і духовним розвитком особистості. Такий вчитель зможе не лише застосовувати творчо, доцільно і ефективно відомі освітні, виховні чи оздоровчі технології, але і впроваджувати нововведення, інновації, новітні підходи та створювати власні компетентісно-евристично-креативні технології.

Вчитель фізичної культури має бути мудрим творцем всебічно розвиненої, здорової, дієздатної особистості, а тому повинен володіти логістично-прагматичним та креативно-інтелектуальним потенціалом. Функціональність його рис чи складових, зазначає М. Огієнко, з'являється під впливом педагогічної діяльності, регулярної роботи по власному компетентісному зростанню, набутого професійного та соціального досвіду, параметрів тих цінностей, які він бере за бажаний взірець і які мотивують як систему складових моделі вчителя та структуру зв'язків між ними, так і ступінь ефективності його фахової діяльності. *Перспективним можна вважати* активацію здатності вчителя до самоорганізації саморегуляції власної рухової, та професійної поведінки, що повинно позитивно відбитись на якості мистецтва управління процесом формування потрібної суспільству особистості.